

SLOVENIJA

Uredništvo: Ljubljana, Wolfova ulica št. 12

Naročnina četrletno 15 Din,
polletno 30 Din, letno 60 Din,
za inozemstvo 90 Din.

Posamezne številke 1.50 Din.

Urednik in izdajatelj Ivan Zorec v Ljubljani.

Ljubljana, 29. decembra 1932.

Upravništvo: Ljubljana, Wolfova ulica št. 12.

Poštočerkovni račun

Ljubljana št. 16.176

Rokopisov ne vračamo.

Oglasi po tarifu.

Tiska tiskarna Makso Hrovatin v Ljubljani.

Na pot v novo leto

Iz žive potrebe je bil ustanovljen naš list in z določeno, zgodovinsko važno nalogo: v dnevih in časih, ko zore velike, za naš narod morda usodne odločitve, ko bi se morali bolj kot kdaj zavedati vse resnosti našega narodnega položaja in potrebe po kar največji pripravljenosti — postati buditelj naše narodne vesti in volje, glasnik onih velikih nujnosti, ki so vedno soodločale o usodi narodov, in svetovalec v perečih vprašanjih, segajočih v bistvo našega političnega, kulturnega, socialnega in gospodarskega življenja, motreč vsa ta vprašanja v njih vzročni povezanosti in z vidika svobodnega in za svobodo se borečega naroda.

Iz spoznanja, da nam zavest skupne usode ni bila nikdar potrebnejša kot danes, hoče naš list z vso vne- mo soustvarjati pogoje in odstranjevati ovire za uveljavljanje naše enotne življenske volje v strujeni fronti nasproti vsem sovražnim silam — zunanjim in v narodu samem zajedavno delujočim.

V tem prizadevanju računa na podporo vseh resnih in iskreno slovensko čutečih ljudi, zavestno se omejujoč na poudarjanje onega, kar nam je vsem skupno, ne glede na različnost mišljenja.

Kljub tej omejitvi mu je program tako obširen, da današnji skromni obseg lista za njegovo izvajanje ne bo zadostoval.

V mejah, določenih po časovnih razmerah, hoče z vso odločnostjo zastopati misel in zahteve prave demokracije, prave svobodnosti in politične in duhovne strpnosti ter se boriti za trajne pogoje svobodnega političnega življenja in proti vsem poskusom, po-

snemati pri nas fašistične metode in ideologije tujih imperialističnih narodov, ki v osnovi nasprotujejo življenskim pogojem malih narodov in so za nas in naše razmere neprimadni in v svojem bistvu protinarodni.

Brez ozira na desno in levo se hoče — v mejah svobode besede — boriti za čista načela in čiste račune v javnem življenju, hoče čim globlje zagrabiti najbolj živa vprašanja našega javnega življenja, osvetljuje jih z narodnega, moralnega in socialnega gledišča, razgaljevati pojave politične nemorale in protitucije, narodnega dvoživkarstva in izdajstva, kupčevanja z načeli, ter izigravanja ljudskih interesov.

Odločno hoče stati na strani šibkih in izkoriščanih v borbi z izkoriščevalci. Pazno bo motril v področju gospodarstva in socialne politike razmere v državi, v občinah in samoupravnih ustanovah, v industriji ter se brigal za usodo našega malega človeka, delavca, kmeta in za socialne razmere, v katerih živi.

Njegova borba velja stari miselnosti in vsem iz nje izhajajočim oblikam hlápečevstva. Zavzemal se bo za čiščenje političnih pojmov in rušenje onih ideologij, ki kot neživljenske, neprimadne, narodu tuje, slabijo, razkrajajo in umetno razdvajajo naš narodni organizem ter za ustvaritev pogojev in možnosti nove usmeritve našega političnega življenja v vzročnem odnosu do življenskih teženj in potreb širokih plasti našega ljudstva in življenskih pogojev naroda. Zoperstavi se bo vsem poskusom anomičnega in domišljavega intelektualizma, zabrisati jasne ločnice duhov in onemogočiti preprosto, jasno gledanje velikih in odločilnih dejstev.

Široko se hoče razgledati po svetu in nas navajati, da s svetovnega motrišča presojava položaj malih na-

rodov in se dokopljemo do spoznanja njih posebnih življenskih pogojev v odnosu do imperialističnih vellesil, do spoznanja, da poleg shematičnega gledanja na nasprotstvo med proletarijatom in kapitalom ne smemo prezreti, da je obstoj imperialističnega velekapitala odvisen od obstoja po njem zaslužjenih malih ter kolonijalnih in polkolonijalnih narodov in da pretirano unitaristične in centralistične tendence, kjerkoli se pojavljajo, stoje v službi tega velekapitala, pa bodi, da jih v svoji kratkovidnosti zagovarjajo predstavniki proletariata samega.

Stalno se hoče naš list brigati za usodo naših narodnih manjšin in vzgajati k globljemu pojmovanju duhovnega občestva, ki ga predstavlja narod, in naših dolžnosti do rojakov preko mej in v tujini ter posvečati svojo pozornost izselniškemu vprašanju.

Živo se bo zanimal list za vprašanja ljudskega vzgojstva in ljudske prosvete, motreč jih z vidika organske rasti narodne kulture in potreb sodobnega življenja ter širokih plasti delavnega ljudstva. S tega motrišča bo presojal delo in naloge naših prosvetnih naprav vseh vrst; posvečal bo posebno pozornost vprašanjem delavske in kmetijske prosvete ter izobrazbi prosvetnih delavcev.

Svoje predale bo radevolje dal na razpolago naši mladini, da pride ta sama do besede, pove kaj ji polni in teži dušo ter si svobodno oblikuje svoj duhovni obraz.

Vse hoče stati v službi naše skupne narodne stvari in vse storiti, da nas najdejo dogodki čim bolj pripravljene. Pri tem ga bo vodila zavest, da brez žrtev in napornega dela ne bomo resno soodločevali pri usodi lastnega naroda.

Pogledi na slovensko življenje

Naprosili smo gg. avtorje, da nam napišejo za letošnje številke kako tehtno, plodno misel, ki bi z ene ali druge plati osvetlila naše kulturne razmere ali naš narodni položaj.

F. S. Finžgar: **Narod sebi**

Miklavž je prinesel otroku igračo. V nekaj dneh je igrača razbita.

Deček si je v trudu in znoju s pipcem zgradil mlinček na potočku. Gorjé sosedovemu frkolinu, če mu ga polomi!

Človeku vsiliš časopis — zastonj. Nebran se valja po hiši.

Človek si pritrga pri parah, da kupi knjigo. Kot zaklad jo varuje.

Taki smo. In bomo do sodnega dne.

Zato se mi je zasmilil prijatelj-umetnik s ponosito brado in čisto otroškim srcem. »Pomagajte! Usmilite se nas, umetnikov! Odpri srce — odpri roke in daruj!«

Ne tako. Glas vpijočega v puščavi si. Ali si spoznal, bratec, ko si se spoprijel z vetrom?

Zato nekaj drugega.

Ze leta premišljujem usodo svojega naroda. Ni vesela, še manj pa je obupna. Vse steze, po katerih je hodil naš narod nekaj in hodi še sedaj, vodijo do tiste resnice, ki pravi: Kar si, narod, si iz sebei! Pestovali te niso, topli pač, dajali ti niso, jemali mnogo. In vendar si, in si lepši od dne do dne. Živiš. Če bi te bili pestovali, morda bi bil ohromel in nikoli shodil. — Če bi te bili obsipali z milostinjno, bi te bili morda zadušili in bi ne bil nikdar samoniklo zadihal. Prav je, da ni bilo narodu ne Miklavža ne Matjaža.

Ob tem veselju in spoznanju me obletava že nekaj let tale misel: so v nas kulturni delavci, ki ne morejo z blagom na trg — so umetniki, so učeni; ni hramov, kamor bi zbirali se b e, svoja, iz naše zemlje vzkliła dela. Ni mecenov, ni bogatih, vsaj takih ne, ki bi umeli, kaj je njihov narodna dolžnost. Kramarji in barantači so. Zato naj razume to ves narod. Razume pa tako, da si izbere svoj narodni praznik, ki mu bo geslo: Narod sebi! Na ta dan, ki bi moral biti pripravljan in pripravljen prav po vsem tisku, ki nosi slovensko besedo v svet, v

naši domovini, v Jugoslaviji in izven njenih mej: na Koroškem, Primorskem, v Ameriki, Aleksandriji — povsod, povsod. Vsak šolarček bi se moral zavedati tega dne, vsaka hribovska ženica, zavedačji tako, da komaj čaka tega dne, ko prinese svoj dar — e n d i n a r — svojemu narodu. In če bi uboga vdova zmogla le vinar, svet bo ta narodu in ga bo imovitejši izpopolnil z desetimi, petdesetimi in sto dinarji. Tako bi narod na ta svoj dan žrtvoval en milijon vsako leto. In tedaj ne bi hiral naša Narodna galerija, Akademija znanosti bi kmalu praznovala svoje rojstvo, stare umetnine bi bile otete, nove pokupljene, draga znanstvena dela, naši kulturnosti potrebna, bi dobila realna tla, itd. itd. Seveda bi ta narodni zaklad moral opravljati odbor prvovrstnih, nesebičnih gospodarstvenikov v zvezi s kulturnim svetom, v katerem bi bili naši najboljši.

Kdor pa bi se temu dnevu upiral — naj bi ga narod izpljunil.

Ali je vse to mogoče?

Je — če se zavedamo, da smo in hočemo še biti.

X. Y.:

O Slovenski akademiji znanosti

(Iz pogovora s članom »Znanstvenega društva za humanistične vede« v Ljubljani.)

Vseučilišče imamo Slovenci v Ljubljani, ki smo si ga sami privojskovali. Vseučilišče brez »Akademije znanosti« je pa nepopolno, ker je teoretično znanstveno raziskovanje in samostojno znanstveno ustvarjanje brez akademije nemogoče. Vseučilišče ima naposled le bolj namen znanost razširjati in vzgajati mladino, pravi napredek znanosti pa goje pri vseh kulturnih narodih posebni znanstveni zavodi, po navadi imenovani Akademija znanosti. Državi jih podpirajo z ogromnimi sredstvi, bogati zasebniki jim dajejo milijonske vsote. Marsikje so nastale znanstvene akademije celo preden so bila ustanovljena vseučilišča. Znano je ogromno znanstveno delo ruske »Akademije znanosti«, ki jo podpira celo boljševiška vlada z velikanskimi vsotami, znano je delo dunajske »Akademije znanosti«

ali pa »Češke akademije znanosti«. V Nemčiji so znanstvene akademije po več večjih vseučiliških mestih. Francoski vrhovni znanstveni zavod »Académie Française« (sedaj Institut de France) je ustanovil že leta 1759. Richelieu »Srpska kr. akademija nauka« je že stara precej desetletij, ima ogromno lastno premoženje in veliko državno podporo, ki jo uživa tudi »Jugosl. akademija znanosti in umetnosti« v Zagrebu, ki jo je ustanovil Strossmayer in ima tudi lastne ustanove.

Slovenski znanstveniki si prizadevajo že 11 let, da bi ustanovili slovensko akademijo znanosti in s tem zavod, v katerem bi se v resnici razvila slovenska znanost in dobila trdno osnovo. Slovenci bi stopili kot enakovreden člen med evropske kulturne narode. Ustanovili so »Znanstveno društvo za humanistične vede« v Ljubljani, iz katerega naj bi nastala slovenska »Akademija znanosti« v Ljubljani. Te osrednje slovanske znanstvene organizacije, ki jo pozna vsaj petdeset najvišjih znanstvenih ustanov v inozemstvu, ne pozna v Sloveniji več kot par sto ljudi. O delu in stanju tega društva, ki je seme bodoče slovenske »Akademije znanosti« v Ljubljani, sem se pogovarjal pred kratkim z nekim njegovim uglednim članom. Iz tega pogovora posnemam podatke, ki jih je podal član »Znanstvenega društva za humanistične vede«, nekako takole:

Začeli smo z »Znanstvenim društvom za humanistične vede« v Ljubljani jeseni l. 1921. Ze pravila smo uredili tako, da bi bil za bodočnost name-ravani prehod v akademijo popolnoma lahak; članstvo se je moglo doseči le po izvolitvi kakor v akademijah in je bilo po stopnjah (dopisni, redni, častni član) urejeno. Smoter isti: čisto znanstveno raziskovanje; omejeno le toliko kot bolj ali manj pri vsaki akademiji, t. j. da tvori predmet tega raziskovanja predvsem neposredna bližina problemov, pri nas torej vse, kar je kakorkoli združeno ali po zgodovini, ali po zemlji, po jeziku, kulturi itd. s slovenskim narodom. Publicirali smo doslej 10 knjig »Razprav«, v tisku je začetek nove serije »Korespondence pomembnih Slovencev«. Hoteli smo objaviti korespondenco Kopitar - Romy, Kopitar - Mušički, Kopitar - Cojz itd. — a vse to je zdaj odmaknjeno. Hoteli smo izdelati točen in bogat pravo-pis slovenskega jezika in določila pravilnega iz-

govora, a ni sredstev, da bi aparat za to ustvarili. Da ne govorim o drugih programnih točkah, kakor: etimološki in historični slovar slovenskega jezika; slovar krajevnih in ledinskih imen; arheološko mapiranje Slovenije; etnografsko opisovanje Slovenije; zbiranje dialektološkega, historičnega, etnografskega, kulturno-zgodovinskega itd. gradiva. Za vsak tak načrt je seveda potreben poseben aparat z delavci, sodružniki nečlani, ki jih je treba honorirati. Društvo ni nikdar imelo toliko sredstev, da bi se mogli lotiti ustvaritve ene take pripravljalne aparature. V državnem proračunu smo imeli skozi šest let (od 1924 do 1930) svojo lastno subvencijsko pozicijo, ki je sprva znašala 50.000 dinarjev, a vsako naslednje leto je bila manjša, l. 1930. je padla na 20.000 in l. 1931. izpadla. Za primeru povem: »Znanstveno društvo za humanistične vede« v Ljubljani je iz teh subvencij natislo 155 tiskovnih pol originalnih člankov; nekako ob istem času je »Komisija za izenačenje srbskohrvatskega pravopisa« prejela nad pol milijona dinarjev subvencije in svoj posel zaključila z izdajo 1½ tiskovne pole obsegajočim rezultatom — z rezultatom, ki bi ga 3—4 akademiki prave razsodnosti in uvidevnosti mogli doseči v par dneh. Ali to je prav tisto, kar je težko: uvidevnost, spoštovanje. Na tem kamenu se je spotaknila tudi misel, da bi se »Znanstveno društvo za humanistične vede« izobrazilo za Akademijo. Naše društvo, dalje Pravniki, Slovenska Matica in Narodna galerija so izdelali zakonski osnutek za ustanovitev Akademije v Ljubljani; predložili so ga ministrstvu prosvete prvič v novembru 1925; tam se je izgubil; drugič v juniju 1926; je šel na »proučevanje« od ministra do ministra in zastal bogvekje; tretjič v februarju l. 1929 in ta zadnji predlog je imel prav posebno pot. Naše društvo ga je sporočilo namreč tudi zagrebški in beograjski akademiji, ki sta mislili, da je za nju nastopil čas diplomatskega pogajanja, oziroma izmikanja; reči, da v Ljubljani ne sme nastati organizacijski inštitut za znanost, tega akademija ne sme, ker bi onečastila svojo misijo, samo sebe; pritrđiti ali pa celo podpreti našo akcijo, to se jima je upiralo iz vse drugih razlogov, samo znanstvenih ne. Navsezadnje je naše društvo h koncu lanskega leta naredilo konec s tem, da je obema akademijama sporočila svoj nazor o takem obravnavanju in svoj sklep, da se z njima o tej stvari sploh več ne meni.

Kako bodo n. pr. letošnji upravni stroški plačani, ko ima društvo le 600 Din, je vprašanje. Ob Ljublja se nam dotacija pri banovini; proračun njen ima za naše društvo 40.000 Din, a kaj, ko na prošnjo za izplačilo že 5 mesecev ni odgovora...

Akad. slikar Matej Sternen:

Slovenstvo in oblikajoča umetnost

Ako se samo malo ozremo po slovenski domovini, vidimo kar na mah, kakšen pomen je imela umetnost pri nas Slovencih. Naši hribčki so posejani z malimi cerkvicami, ki s svojo blestečo-belo barvo poživljajo lepo krajino. To vidimo samo na Slovenskem, čim bolj se oddaljamo od naše zemlje, tem bolj izginjajo ti stebri kulture. Slovenska oblikajoča umetnost je bila najprvo cerkvena, bila je pa tudi pospeševalnica kulture in lepote. Oglemo si samo notranjščino teh cerkvic, na primer gotske prezbitarije s pestrimi gotskimi freskami ter bogato in umetno izrezljanimi in polihromiranimi altarji, ki se blišče v zlatu: to je naša kultura, ne v gošči skriti srednjeveški gradovi ali kaka poznejša vojaška taborišča, ki so služila vsem drugim namenom, le ne kulturi. Kdo bi poznal danes Grke, ako bi nam ne ostali njih umetno postavljeni templji in iz belega marmorja čudovito lepo izklesani bogovi; torej tudi tu se je začela umetnost z verstvom. Ako pogledamo nadalje grške risbe na beloglaziranih posodah, ki predstavljajo višek grške kulture, grške umetnosti, so bogoslužnega značaja. Pri Grkih je imela tedaj umetnost samo verski pomen, seveda je bila ob enem tudi narodna ta umetnost. Tudi slovenska oblikajoča umetnost je zrastle med narodom, pa tudi iz našega naroda, ki jo je negoval stoletja.

Zdi se mi, da ni imela umetnost nikdar neposrednih dnevnih namenov, vsaj pri nas Slovencih ne. Služila je po večini bogoslužju, kasneje je pa postala sama sebi namen »umetnost za umetnost«, *l'art pour l'art*, kakor pravijo Francozi, in to je nekako še danes. Bilo je drugače samo nekoč v Švici, za časa Landsknechtov. O takratni švicarski umetnosti bi skoraj trdil, da je bil praktični, dnevni politični pomen umetnosti prvi, vsaj nekateri umetniki so poveljevali le landsknechtovsko bravuro, n. pr. Urs Graf ali M. Deutsch. Ali če hočete drug slučaj, tudi današnja ruska umetnost se je udeležila le političnim namenom boljševiske prevratne politike, seveda se ta ruska umetnost močno razlikuje od one švicarske; tu diletanstvo, med tem ko je takratna švicarska umetnost bila vrhunec kulture.

Umetnost se lahko udeležila tudi praktičnim ciljem, to se vidi na Ruskem, to pa le v slučaju, če ima trdno življenjsko podlago, tega se pri nas ne more trdit. Pri nas je oblikajoča umetnost, zdi se mi, le otrok, ki je odveč, ki ga mati Slovenija

rediti ne more. Kadar bo Slovenija na vrhuncu samosvoje gospodarske moči, kakor nekdanj Benetke, potem bo mogoče tudi umetnost spraviti na stopnjo popolnosti in bo tudi v dnevnem življenju globokeje zasidrana.

Ze pred svetovno vojno je bilo prirejanje umetnostnih razstav v tujini sredstvo za propagando narodne kulture v tujini. Te vrste propagando so delali vsi evropski narodi, veliki in mali in vse evropske države. Tudi slovenska oblikajoča umetnost je šla že pred 30 leti na to pot med druge narode. Pa tudi v zadnjem desetletju so razstavljali slovenski oblikajoči umetniki v skupinah in posamez na mnogih krajih v inozemstvu.

Kar se pa tiče slovenskih umetniških razstav v tujini, stojim na stališču, da morajo biti samoslovenske. Kakor praksa uči, je vsaka drugačna prireditelj umetnostnih razstav Slovincem le v kvar, ker se izgubijo slovenske umetnine med drugimi in morajo izginiti. Ze avstrijska vlada je to uvidela in je svoječasno močno podpirala samo nacionalne razstave, tako tudi slovenske na primer v Londonu, Rimu in drugod. Treba je torej, da Slovenci v tujini le sami prirejajo samoslovenske umetnostne razstave, da tako izpričujejo obstoj Slovincem in umetnostni razvoj ter umetnostna stremjenja med Slovenci, da jih tuji veliki in mali narodi res spoznajo in v resnici upoštevajo.

Misli belgrajskega Slovenca

Na Vaše vprašanje: »Kako gleda Slovenec, ki živi oddaljen od ožje domovine, na razmere doma; ali ga življenje v povsem drugih razmerah nam odtujuje ali ga nasprotno uči bolj ceniti prednosti in svojstvene vrednote slovenske zemlje in lastnega naroda?« bi se Vam dovolil sledeče odgovoriti:

Morda nobena stvar Slovenca v tujini bolj ne boli, kakor domača slovenska razrvanost. Šele proč od doma, med tujim svetom, občutimo, da je to res nesreča za ves naš narod. Slovincem v domovini manjka zavesti, narodnostne skupnosti, namreč, da kljub različnim svetovnim naziranjem posameznikov vendar obstajajo neke skupne narodne zadeve. Tega danes doma pri nas ni. Narobe! Naš narod si privoščil, skoraj bi rekel, odkar je začel politično živeti, ta »luksuz«, da redi v svoji sredi ne le ljudi, marveč celo razne organizacije, ki lahko popolnoma mirne duše služijo docela nenarodnim, oziroma našim profinarodnim interesom! Ovaduštvo je v tem okviru samo droben izrastek tega pojava. In to našo bolezen smo Slovenci ponesli s seboj v svet. Tako je torej naše življenje izven domačih tal v glavnem odsev ožjih domačih razmer. Morda to ne velja v toliki meri za one, ki žive izven mej naše države; za nas pa, ki živimo n. pr. v Belgradu, v glavnem to gotovo velja.

Večino slovenskega življa v Belgradu predstavlja državno uradništvo. Poskusiti ga označiti, to je vprašanje posebne vrste. Mislimo, da ni preveč rečeno, ako zapišemo, da predstavlja to neko bolečo stran na našem narodnem življenju.

Kar se tiče prilikujoče sile tukajšnjega okolja na naš živelj, bi si upal trdit, da je vendarle precejšnje; zlasti velja to za proletarski del naše belgrajske kolonije, dočim uradniške družine v tem oziru niso prizadete. (Dokaz, koliko bolje bi bilo, če bi se zlasti selili inteligenti: inženirji, kemiki, tehniko itd., odnosno če bi tudi delavci šli v tujino bolj strokovno in splošno izobraženi, kot doslej.) V tem oziru ima zlasti šola na celokupno okolje ogromno moč na mladino. Da ne bi to bilo resnično, gotovo ne bi prišla do izraza naša splošna želja, da nam je danes v Belgradu krvavo potrebna lastna slovenska šola. Bridko dejstvo je, in niso to redki slučajji, da otroci slovenskih staršev, ki so se šele pred nekaj leti priselili v Belgrad, ne znajo več slovenski!

Naj zapišem še to žalostno dejstvo, da danes nihče ne more dati socialnega pregleda slovenskega življa v Belgradu. V moralnem oziru je naš, zlasti delavski živelj, izpostavljen — propasti. Edini, ki se brigajo v tem oziru za naš živelj, je le par slovenskih duhovnikov, kakor da bi bilo moralno zdravje naroda samo njihova dolžnost.

Naša ožja domovina vse preveč podcenjuje pomen slovenskega življa po posameznih izvenslovenskih središčih naše države. Ne upoštevamo, da živi po teh središčih lep del slovenske inteligence. V tem oziru pripada ravno belgrajškemu slovenskemu življu prav posebno važna naloga. Mnogo se je že zamudilo tako z domače kakor tudi s tukajšnje slovenske strani. Ne bi bilo brez interesa, ako bi se posvečalo ravno temu vprašanju nekaj posebne pozornosti.

Največji naš slovenski ponos je naša domača slovenska univerza: njeni profesorji in dijaštvo. Mislim, da bi bilo zelo dobro, da bi se tega tudi Vi doma malo bolj zavedali. Morda bi bila to ena najbolj pozitivnih strani v našem gledanju na domače življenje od daleč. Imam za prav posebno potrebno, naši slovenski akademski mladini priporočiti, da se posveti resničnem razpravljanju državnopolitičnih vprašanj in pa socialno-političnemu študiju, da bomo boljše kos dogodkom, pred katerimi takorekoč že stojimo... n—G.

Inž. Milan Šuklje:

Industrija v Sloveniji

Dokler priznavajo ljudje načelo zasebne lastnine in potrebo varčevanja, dotlej moramo računati s tem, da najdejo izhod iz svetovne gospodarske in socialne krize. Mi Slovenci smo s svetom tako povezani, da ne moremo sami rešiti krize svojega gospodarstva. Stremeti moramo za tem, da čim bolj vzdržimo in da s čim manjšimi izgubami dočakamo boljših časov. Tudi pri nas je problem nezaposlenosti ali bolje rečeno problem nezaposlenih postal nujen, in se o njem veliko razpravlja v javnosti. Kakor je navada sama najboljši zdravnik za telesne bolezni, tako najde tudi zdravilo za bolne pojave socialne konstitucije. Spričo resnične bede nezaposlenih delavcev, katerih število je pri nas v Sloveniji razmeroma majhno, je nastal nov poklic profesionalnih brezposelnih. Številni prišleci, največ iz Like, Dalmacije in Bosne, ki doma ne najdejo zadostnega zaslužka, hočejo pri nas živeti na račun javnih podpor in zasebne dobrotelnosti. Ako pa razčistimo naš račun, pridemo do spoznanja, da vrši industrija v Sloveniji svojo nalogo v našem gospodarstvu s pogumom in z vztrajnostjo, ki zaslužita priznanje. Javne dobave se plačujejo neredno in z velikim zamudami, denarni zavodi ne funkcionirajo, prezadolžitve so povzročile ogromno škodo, pa navzlic vsem tem težavam in navzlic pomanjkanju smotrne gospodarske in finančne politike države, se je v slednjih mesecih delavnost naše industrije znatno povečala. Za to je industrija slejkoprej važna aktivna postavka v naših računih.

Naši industriji očitajo, da je po znatnem delu v neslovenskih rokah. Ako pa primerjamo naše razmere z onimi v drugih delih države, se lahko zavedamo, da je v Sloveniji neprimerno boljše kot drugod. O velikem bogatem rudniku v Srbiji pravijo, da je zaposlen en sam domačin kot tolmač, dočim so vsi nameščenci do vratarja inozemci. Prilicno tisto velja za veliko francosko družbo v Dalmaciji in novo angleško podjetje Trepča Mines v Srbiji. Tako stanje bi bilo pri nas nemogoče in bi ne smelo nikjer ostati. Morda bo ravno nam uspelo, da vplivamo, da se odpravi.

Vztrajati moramo na zahtevi, da industrija v Sloveniji zaposluje domače ljudi, da se omeji število inozemskih strokovnjakov na neobhodni minimum in da ostane čim večji del zaslužka pri nas doma. Z vso odločnostjo pa moramo našo industrijo braniti kot svojo posest, stoječ neomajno na stališču, da je vsa industrija v Sloveniji slovenska industrija.

Od leta 1913 ali od leta 1918 pa do danes je ta industrija napredovala. Če bo naša javnost prav spoznala njen pomen, bo imela slovenska industrija velik delež pri gospodarskem in socialnem napredku slovenskega naroda.

Preprost delavec nam piše:

Leto 1932. gre h koncu. Vsa pridobitna podjetja polgajo račun o izgubi in dobičku. Bilanca je za gospodarstvo to, kar je za vročino termometer.

Nam delavcem se s to stvarjo ni treba ubijati glave, delavčeva bilanca je zelo lahka. Od enega leta do drugega se samo postara za toliko in toliko dni. Če ima družino, potem se mu tudi lahko zvišajo izdatki zaradi boleznih, brezposelnosti, ali prirastka v družini. Te izdatke krije na ta način, da svoj želodec malo bolj pritegne in skrči.

Zadnja leta — prav za prav letos — je pritisnila še kriza. Vse govori o njej, kmetje na trgu, gospoda v kavarnah in celo v letoviščih.

Govorijo, toda pomoči proti njej ne ve nihče. Pač. Eni so si pomagali na ta način, da so skrčili stroške pri delavcih. Tam, kjer jih je delalo prej deset, so znižali število na osem ali še nižje. A ob enem so zagrozili s krizo — tako ali pa nič! Drugi so porabili krizo zopet drugače v svojo korist. Marsikateri egoist je odsvolil brezposelnega: »Res, smilite se mi, ker ste toliko časa brez dela, podpore vam pa ne morem dati, pač pa mi lahko nacepite nekaj drv.« Pri tem mu je obljubil tako majhno plačilo, da ne bi seglo niti za malo hrane, samo da se ga je odkrižal.

Tako pri nas rešujejo krizo!

Po tovarnah in rudnikih so pričeli z akordnim delom. Posledica tega je večje število nesreč in ponesrečenec. Danes tukaj, jutri tam. Vseeno kje, naš tovariš je! Kovinarji, stavbni delavci, rudarji, vsi ti so žrtve. Več delati, manj prejemati, taka je danes bilanca delavca. T. J.

»Slovenija« hoče postati glasnik vseh stremljenj, težječih po duhovni svobodi in pravi demokraciji, po zbiranju in zenotenju naših sil v borbi za trajne pogoje našega obstoja. Kdor je z nami enih misli, ga prosimo, da se spomni svojih dolžnosti do lista.

Naša akademska mladina govori

Miselna stremeljenja akademske mladine so nam v neki meri kašipot za smer, v kateri se razvija duhovno in socialno življenje naroda. Zato smo naprosili predsednika spodaj imenoma navedenih akademskih organizacij in — z ozirom na veliko število neorganiziranih slušateljev — enega akademika iz teh vrst, da nam dajo kratko izjavo o tem, kaj smatrajo za miselnost akademske mladine v odnosu do starejše generacije kot najbolj značilno, kje vidijo vzroke medsebojnega odtujevanja, katera stremeljenja prevladujejo v današnji akademski mladini in kaj je odločilno za idejno ločevanje duhov, — nadalje v koliki meri vplivajo na to ločevanje socialne razmere, v katerih mladina živi in kako se odražajo te v njenem življenjskem in moralnem nazoru in pri usmeritvi njenega študija.

Predsednik Akademске zveze* g. Slavko Ložar:

Da obstajajo diference med mladimi in starimi, je čisto gotovo. Ne vemo pa, ali naj jih imenujemo ločitev duhov ali medsebojno odtujitev ali razkol ali enostransko nerazumevanje ali kako? Ime za to prinese poznejši čas. Moja želja je, da s temi par besedami, namenjenimi za širšo javnost, po svojih močeh pripomorem k osvetlitvi tega vprašanja.

Glavne vzroke diferenc med starimi in mladimi vidim v tem, da današnja mladina deloma ali sploh ne priznava avtoritete. Ta stremeljenja najdemo tako pri katoliški kakor svobodomiselnih, potencirana pri marksistično usmerjeni mladini. Današnja mladina je radikalna v socialnih vprašanjih, brezkompromisna v političnih in narodnostnih vprašanjih, v zahtevah po svobodi, demokraciji v verskem, državnem, društvenem in strankarskem življenju.

Povdariti moram še razliko med prakso in teorijo. Dočim bi se v teoriji po mojem mnenju stališči starih in mladih lahko popolnoma zblizali, nastopijo večje težave, ko zahteva mladina, da se teorija prenese v prakso.

Odkod to?

Mladina, ki se je rodila tik pred ali med svetovno vojno, je bila takoj prepuščena sama sebi, izpostavljena na cesti, po kateri je morala ali hoditi ali obležati na njej, da jo drugi pohodijo. In odločila se je za prvo in odtod je razumljiva njena samozavest. Odtod upor proti vsakemu nasilju (najhujše nasilje je bila pač vojna, ki jo je vsak od nas mladih ob devetkrat porezanem koščku kruha še posebno občutil) in skoraj ljubosumno čuvanje vseh pravic in svobodnih posameznika, kakor naroda. Bila so ta stremeljenja v mladini že vsa povojna leta, a se niso javljala, ker je po tolikem nasilju, kot je bila vojna, navidezno demokracijo povojnih let štela vsaj za močno olajšanje. Ko pa je bila zadnje čase z nekaterimi akti, ki jih je občutila kot omejevanje pravic in svobodnih in po stranski korupciji zopet izzvana, so nekako elementarno bruhanila iz nje vsa ona stremeljenja, ki so bila toliko časa skrita v njej. Hipoma se je stvorila neka skupnost mladine iz različnih taborov. Zedinila se je najprej v negativnem, nato pa tudi v nekaterih točkah v pozitivnem, kot kaže n. pr. delo v ZSAU.

Današnja mladina je poštena, odkrita in ima čuf za resnico in pravico. Seveda kot povsod, se dobe tudi tu izjeme, ki so postale za denar »delatorstvo« svojih tovarišev. Vendar pa je večina pripravljena za svoje ideje tudi na žrtve.

Ker jo je dnevno življenje potegnilo s seboj, brez dvoma močno trpi njen strokovni študij. S tem pa ne rečem, da mladina ne bi hotela delati, temveč se je odločila za poseg v dnevno življenje po resnem prevdanku, katera dobrina je višja in po spoznanju, da je trenutno njeno delo tu bolj potrebno.

Predsednik akademskega društva „Triglav“ g. Arno Svetlin:

Značilno za vsako novo generacijo, za vsako novo mladinsko gibanje je, da išče svojemu idejnemu in praktično-delovnemu izživljanju novih poti. Pri tem mora priti do neizbežnega konflikta s predstavniki starega rodu. Da pa se danes tako močno odraža in očituje medsebojni odklon obeh generacij, izhaja poleg iz splošnih še iz posebnih slovenskih razmer. Svobodoumna mladina čuti vso veliko negativnost starejše generacije v pogledu najbitnejših vprašanj slovenskega naroda. Vidi tudi, da stari ne občutijo življenjske važnosti socialnih problemov naših dni in iz tega nujno sledeče razredno-gospodarske preobrazbe sveta. Med sodobno mladino odločno prevladuje mnenje, da treba radikalno prelomiti s predstavniki odmirajoče slovenske miselnosti, ki v svojem osebno-sebičnem, na splošno korist pozablajočem, strankarsko-političnem izživljanju zanemarija vse te

velike in edino odločilne probleme, ki se pojavljajo ravno sedaj z vso svojo grozotno neizprosnostjo na domačem in svetovnem obzorju. Zato pa si je vsa sodobna mladina, ki trenutno čuti elementarno važnost teh vprašanj, edina v tem, da je njih rešitev primarna in daleko najnujnejša; to jo medsebojno družijo in sprošča tradicionalnih vezi, dasi mora pri tem kljub svojemu često obupnemu materialnemu položaju resignirati na gmotne koristi, ki jih nudi starejša generacija vseh političnih taborov v svojem kupčevalskem duhu bodočim svojim sledbenikom. Idejna samostojnost mladine, njena gmotna nezavisnost in navezanost zgolj nase vliiva mladini samozavesti, etične moči in samostojnega gledanja na vsa vprašanja; sili jo tudi k resnemu študiju, ki ji naj odpre vrata v življenje, kjer ji bo možno praktično udejeviti svoje nazore.

Izjava neorganiziranega akademika

Ob bližajočem se koncu avstro-ogrške monarhije so se začeli gibati mladi narodi brez izročila in brez določenih hotenj. Izživljali so se v sanjah, idealih in idejah (jugoslovanska, sokolska itd.). Taka je starejša generacija. Občutek podrejenosti je bil pri njej sistematično gojen od vladajoče hierarhije in je imel za posledico veliko pasivnost v vseh življenjskih vprašanjih in z njo zvezano neodgovornost.

Mladina je našla »neodvisnost« izvršeno. Pritisk, ki nas je delal pasivne v lastnih narodnih skrbih, je bil že odstranjen. Delo starejše generacije ni bilo dovolj prilagojeno novemu položaju. Stojimo v lastnem življenju pred konkretnimi dejstvi in z občutkom težke odgovornosti, pred novimi hotenji, ki jih stara generacija ni poznala. Njim je bila državna oblast nekaj imaginarnega, od zunaj danega, mi imamo občutek, da smo to mi sami, zato hočemo soodločevati pri novi, kakršnikoli stavbi. Aktivnost je značilnost nove generacije.

Iz tega sledi, da obstaja velik razmik med obema generacijama, ki ni samo nasprotje med očetom in sinom, ampak več: starejša generacija je v svoji pasivnosti in resignaciji največja ovira vsega novega hotenja.

Med obema generacijama je velik prepad: svetovna vojna. V nji se je stara generacija izživela, da bi novega prevrata več ne prenesla. Mi poznamo vojsko le historično.

Delo, ki ga je ustvarila stara generacija, t. j. skupina ljudi, ki je v pretekli generaciji vodila vse življenje na svetu in pri nas, delala zakone, delila pravico in vladala, je našla v očeh mlajše generacije sledečo opredelitev:

duhovno: stagnacija in poplitvenje,
gospodarsko: anarhija,
juridično: brezpravnost in kaznilnice,
upravno: skrajna korupcija.

Relativno vrednotenje, t. j. kolikor je doprinesla stara generacija k razvojni smeri, je negativno. Posledica take sodbe pa je hotenje po korenitem izboljšanju vsega življenjskega reda, kar vodi staro generacijo zaradi njene komodnosti in starosti k odporu in reakciji, ki je druga značilnost stare generacije.

Ker pa morata živeti obe skupini ena ob drugi in drži prva oblast, a se zaveda, da se stara in da bo fizično umrla, če ne pritegne k sebi del mladine, skuša s korupcijo in favoriziranjem duševnih slabih in neznačajev iz te mladine ohraniti svoje nasledstvo in pravice.

Tako se zdi, da pri ločitvi duhov na univerzi danes ni v ospredju delitev po starem obrazcu liberalcev in klerikalcev. Osamosvojitve in radikalni prelom s staro generacijo na eni strani, odnosno evolucionalno nadaljevanje izročila starejše generacije na drugi strani, odločuje o današnji usmeritvi. Značilna je pri tem nesorazmerna rast ene skupine na račun druge.

Približno razmerje članstva različnih skupin je sledeče: tradicionalni »Jadran« 250, »Triglav« in Katoliška akademska zveza, ki nista tradicionalna in ne upata biti radikalna, vsak po 300, in do 900 neorganiziranih akademikov, med katerimi imajo številno večino in najmanj prepričanja dekleta, dalje inertna masa akademikov in končno one akademske skupine, ki ne morejo svojih nazorov utegniti v nobeno obstoječih akademskih društev.

Vprašanje pa je seveda, kako daleč gredo posamezne skupine v svojih konsekvencah.

Smeje stare generacije se je lahko rodil v zatiski in naslonitvi na stare in tuje akademske tradicije, borba generacije je bila poetična in je stremela le po izpremembi oblike. Naša je globlja in težja, saj stremi po izpremembi vsebine. Prevratni objekt stare generacije je bil političen, mlade je socialen.

Med vzroki, ki korumpirajo akademika so najjasnejši:

1. omejevanje izpovedi misli,
2. materialna odvisnost od političnih frakcij,
3. nestalnost univerze,
4. slabi izgledi za materialno življenje.

Za usmeritev študija akademske mladine pa je značilno, da ta ne priznava starih avtoritet, ki nimajo stika z življenjem, nasprotno pa so dobili stik z mladino profesorji, ki imajo svoj jasen in opredeljen odnos do življenja in imajo kaj povedati.

Zahteve po polnem življenju so v novi generaciji večje kot so bile v stari.

OPAZOVALEC

Paul Valéry v Belgiji

»Les Nouvelles littéraires« so 10. decembra prinesla tole poročilo:

Paul Valéry, ki večkrat poseti Belgijo, je pred kratkim spet predaval v Bruslju na povabilo tamkajšnjega Penkluba francoski pišočih pisateljev Belgije. Soarejo v njegovo čast pa je priredil Klub flamskih pisateljev Belgije, kar ga je jako začudilo. Predsednik francoskega Penkluba mu je pojasnil, da so Francozi to pot dali prednost Flamcem, nakar se je Valéry povabilu odzval.

Predsednik flamskega Pen kluba je pričel soarejo s flamskim pozdravom. Nato pa je v gladki francoščini govoril o Valéry-u kot pesniku in esejistu. Predsednik francoskega Penkluba pa je pojasnil, čemu je dal francoski Penklub prednost flamskemu.

Ker PEN-klubi delujejo predvsem za zblizanje narodov, smo v Belgiji skušali združiti pisatelje obeh jezikov v enem samem klubu. Skušnja je pokazala, da to ni mogoče. Ločili smo se po obojestranskem pristanku. Naši odnosi so se od tedaj samo poglobili, ker smo tako onemogočili vsako trenje. Naj Paul Valéry ne vidi v tej razdružitvi spet novega simptoma drobljenja Evrope; naj gleda v tem rajši njeno bodoče preoblikovanje, umirjenje, federaliziranje, kjer bo uresničeno ono neprisliljeno ravnotežje, o katerem govori v »Pogledih na sedanji svet«.

M. B.

Kaj je politična korupcija?

V češkem listu »Demokratický Střed« piše Zd. Chytil o tem vprašanju. V svojem izvajanju pravi v jedru naslednje:

Politično korupcijo moremo imenovati vsak pomebnejši korak proti pravnim in moralnim načelom, ki jih dražvljanom jamči ustava. Ni treba, da je korupcija brezpogojno v zvezi z direktno denarno korupto. Politična korupcija je, če si politični faktorji direktno ali indirektno za svojo odločitev pri oddajah dobav zagotove delež na dobičku v obliki določene provizije, ali pa, če si pridreže pri takih dobavah pravico direktno ali indirektno do dobička za tretje osebe, na katerih so interesirane. Politična korupcija je tudi, če politični faktorji zahtevajo ali izposlujejo subvencije, dobiček, podpore za svoje strankarje, oziroma osebe, ki si jih nočejo pridobiti zase. Končno je korupcija tudi zahteva, da o sprejemu, napredovanju, upokojitvi itd. uradnikov odloča predvsem strankina legitimacija. Boj proti politični korupciji je izredno težak. Prej ne bo imela javnost direktne kontrole ter izkazovala zaupanje samo osebam, ki so brez sumnje, da bi koruptivno zastopale. (Delavska Politika.)

Sovjetska proticerkvena petletka

Svet ljudskih komisarjev Socialističnih sovjetskih republik je izdelal načrt, kako iztrebiti vero v petih letih, in sicer v tej vrsti:

Leta 1932/33: izvršitev splošnega načrta v vseh podrobnostih, tako da se zaprejo vse cerkve in molitnice najkasneje do pomladi l. 1937.

Leta 1933/34: razpustitev vseh verskih celic v družini, izključitev vseh vernikov iz državnih uradov in obratov, zatiranje vseh verskih kultov in spisov.

Leta 1934/35: uvedba brezbožnih celic, proizvodnja vsaj 150 veri sovražnih filmov, zlasti za šole, izgon vseh upornih duhovnikov.

Leta 1935/36: premena vseh cerkvenih in verskih poslopij in stavb v kinematografe, društvene hiše, gledališča in podobno.

Leta 1936/37: izvedba drugih ukrepov, ki bi utegnili pomagati, da se iztrga božje načelo iz srca ljudstva.

»Slovenija« nima namena ustanavljati politično skupino ali delati propagando za kak politično-strankarski program — niti odkrito niti prikrito. Njen namen je: z vidika naših doganih narodnih interesov in prave demokracije ter duhovne strpljivosti motriti naše javno življenje in se boriti proti zlorabi in izdajstvu idealov in načel, ki jih proglašamo kot vodilna in bi nam tudi morali biti vodilna. Kdor je mnenja, da nam je tak vsestransko neodvisen, strankarsko nevtralen list potreben, in kdor želi, da se list zunanje in vsebinsko dvigne, ga vljudno vabimo, da nas gmotno podpre s tem, da postane naš redni naročnik-plačnik.

* V Akad. Zvezi so včlanjena sledeča društva: Zarja, Borba, Danica, Savica, Cirilsko društvo bogoslovcev in društvo bogoslovcev Slomšek.

In še marsikaj

V nekem tedniku so se spotaknili nekateri gospodje pod krinko »starih Triglavov« ob naše društvo. Iz vsebine celega članka sklepam, da gre za zadarske dogodke in odgovor k tem v obliki protiitalijanskih demonstracij na naši univerzi. Kolikor je v tem članku resnosti in stvarnosti, bom skušal odgovoriti in s tem zavriniti neosnovana podtikanja.

Predvsem ugotavljam, da se nihče ni izjavil v takem smislu kot govore pisci. Mislim, da v naših vrstah ni človeka, ki bi kdaj izjavil, da se strinja s kakršnokoli fašistično politiko in njenimi metodami v Italiji. Odločno protestiram proti onim, ki bi hoteli s takim neakademskim postopanjem blatiti ugled našega društva. Sicer sem pa prepričan, da nas javnost pozna in da takim lažnivim vestem ne bo nasledala.

Kakšen je prav za prav povod, da se pisci obračajo na nas s tako naivnim vprašanjem, da li se strinjamo z uničenjem slovenstva in slovenske kulture v Italiji? Mogoče dejstvo, da ni »Triglavov« govoril v avli ob priliki protiitalijanskih demonstracij. Očitno ste hoteli povedati tole: ako se uradno nismo pridružili onim, ki so razbijali benečanske leve v Trogirju, ki so tudi sicer vedno kazali le sovraštvo do italijanskih kulturnih vrednot, jih sramotili in teptali in ako tega nismo odobraval javno, potem priznavamo in soglašamo z ubijanjem našega naroda v Italiji. Prav posebna logika! Vaš razžaljeni nacionalni čut postaja že patološki. Zavedajte se vendar, da sta politika in kultura dva ločena svetova. Kulturne vrednote pač vsak civiliziran človek spoštuje in jim bo dajal mesto na dostopnem kraju. Svet zase pa je politika, ki jo človek lahko priznava ali odklanja. V vsaki državi, ki obstaja iz več kulturnih enot ali narodov, postane fašistični režim prej ali slej nevaren obstoju in kulturi teh narodov. Tako je marsikje, tudi v Italiji. Obsojamo fašistično diktaturo v Italiji, ki uničuje tamkaj naš narod, ki tepta njegove pravice do samostojnega kulturnega, političnega in gospodarskega življenja, in proti krivici se bomo vedno borili. Obsojamo ubijanje našega naroda prav tako kot obsojamo barbarsko uničevanje kulturnih vrednot, ki ne spadajo v morje — kakor trdite — ampak kvečjemu v muzej, ako izzivajo in so komurkoli kamen spotike.

Pa še nekaj mislim povedati o demonstraciji sami. Bil sem slučajno priča pouličnega vpitja in ugotoviti moram, da je učinkovala cela stvar name skrajno neokusno. Pa vendar ne mislite, da boste s takimi kričnimi metodami koristili našemu narodu onstran meja?

Triglav.

»Slovenija« je svobodomiseln list v tem smislu, da vzgaja k široki duhovni toleranci in spoštovanju vsakega prepričanja, ki je etično podprto, da zagovarja svobodo političnega prepričanja in uveljavljanje politične morale v javnem življenju. Kdor z nami soglašja, ga vabimo, da postane naš redni naročnik in ga prosimo, da nabira listu nove prijatelje.

Cecilija Bricelj

prodaja in poprava
damskih slavnikov
in klobukov

Stojnica Vodnikov trg
Ljubljana, Križevniška ul. 2

SLOVSTVO

Napoleon

(Nadaljevanje.)

D. S. Merežkovskij:

Lunevilleski mir z Avstrijo, 9. februarja 1801. leta; amienski mir z Anglijo, 25. marca 1802. leta. Desetletne revolucijske vojne so končane. Zdi se, da je to mir vsega sveta.

Bonaparte je izpolnil pogodbo: vzel je oblast — dal je mir.

V miru je njegovo prvo delo — znova vdahniti Franciji krščansko dušo, ki ji jo je iztrgala revolucija. Sam ni veroval, toda vedel je, da brez vere ljudje ne morejo živeti.

15. julija 1801. leta je bil podpisan k o n k o r d a t, sporazum Francije s sveto stolico: galikanska cerkev je bila obnovljena v vseh svojih pravicah, in papež vnovič priznan za njenega poglavarja; prvi konzul imenuje škofe, a Vatikan jih posvečuje in potrjuje; niti eno papeževno pismo ne sme biti razglašeno, in niti en cerkveni zbor sklican v Franciji brez vladnega dovoljenja.

»To je najznamenitejša zmaga nad duhom revolucije, in vse nadaljnje so samo posledice te, glavne,« se spominja vrstnik. »Uspeh konkordata je pokazal, da je pogodil Bonaparte bolje od vseh, ki so ga obdajali, kaj je bilo v globini srca.« »Mar hočete, da osnujem novo, ljudem neznano vero?« je rekel sovražnikom konkordata. »Ne, na stvar gledam jaz drugače; meni je potrebna stara katoliška vera: ona edina živi v globini srca, izkoreniniti je ni mogoče, in samo ona mi more pridobiti srca in izravnati vse ovire.«³

»Ta hip je najhujši sovražnik brezboštvo, a ne besnost,« s to Bonapartovo besedo je ovrženo vse brezbožje XVIII. stoletja, — toda ali res samo tega?

»Ne glede na politična razmotrivanja, ki jim je bilo usojeno, da so kmalu izpodrinila vse cerkvene zadeve, je njegov duh hranil skrivne misli o veri, njegovo srce je varovalo stara čuvstva, ki jih je bržkone sprejel v rani mladosti; razodevala so se v mnogih važnih slučajih njegovega življenja in so nazadnje v njegovih poslednjih trenutkih vzplapolala s tako silo, da ni bilo mogoče dvomiti o njih,« pravi prav ta vrstnik.⁴

Matu ni zastoj posvetila Napoleona še pred njegovim rojstvom prečisti devici materi, in ni se zastoj rodil 15. avgusta, na dan vnebovzeta Matere božje; ko je poslušal v mraku v lipovih drevoredih brienneskega parka večerno zvonjenje Ave Maria, ga ni zastoj vzljubil za vse svoje življenje.

18. aprila 1802. leta, na velikonočno nedeljo, je bil razglašen pri prvi slovesni službi božji po revoluciji v stolni cerkvi pariške Matere božje amienski mir in konkordat, — mir z ljudmi in z Bogom. Po devetletnem molku je vnovič zazvenel nad Parizom stolnični zvon, in odgovorili so mu zvonovi po vsej Franciji: »Kristus je vstal!«

»Sovražniki prvega konzula in revolucije so se razveselili, a prijatelji in vsa vojska so bili potrti,« se spominja general Thiébauld.⁵ V vojski so bili razkačeni vsi generali-brezbožniki 89. leta.

»Veličastna ceremonija, manjka samo milijon ljudi, ki so umrli, da bi podrl to, kar obnovljamo!« je izpregovoril jakobinski general Augereau pri velikonočni službi božji 18. aprila.⁶

»Težje mi je bilo obnoviti vero, nego dobiti bitko,« se spominja Napoleon.⁷

»Zavedati se moramo,« je rekel papež Pij VII. l. 1813, fontainbleauski ujetnik cesarja, skoraj mučenik, »zavedati se moramo, da gre za Bogom njemu, Napoleonu, prav posebna hvala vere za njeno obnovo... Konkordat je krščansko in junaško rešno delo.«⁸

Drugo Bonapartovo delo miru je — državljanski zakonik.

»Moja slava ni v zmagah, temveč v zakoniku,« je rad pravil.⁹ »Moj zakonik je rešilno sidro za Francijo; zanj me bo potomstvo blagoslovljalo.«¹⁰

»Bonapartove zmage so me navdajale bolj s strahom, nego s spoštovanjem,« je priznal neki stari minister Ludovika XVI. »Ko pa sem pogledal v zakonik, sem občutil spoštovanje... In odkod je vzel vse to?... O, kakšnega človeka ste imeli v njem! Zares, to je bil čudež!«¹¹

Zakonik je »eno izmed najlepših del, kar jih je kedaj prišlo iz človeških rok,« označuje dobro Marmont glavni vtisk zakonika: njegova »lepota« je v preproščini, jasnosti, popolnosti, v čutu za mero — teh odličnih lastnostih grškoroškega, sredozemskega duha, od Pitagora do Pascala, Apolonovega genija.

Čuta za mero ne zna Napoleon označiti drugače, nego z domačo italijansko, latinsko sredozemno besedo: m e z z o t e r m i n e — srednje, sredina med skrajnostmi. To je tudi tisto »nasprotje — soglasje« po Heraklitu,¹² »kvadrat genija« po Napoleonu. »Iz nasprotja nastaja najlepša skladnost; iz odpora se rodi vse,« pravi Heraklit.

Zlasti v tem zmislu je Napoleon, kakor trdi Nietzsche, »zadnja utelesba sončnega boga Apolona«; v najglobšem metafizičnem zmislu je on, prav kakor bog Mitra, nepre-

magljivo sonce, je večni posrednik, Misotes, pomiritelj, ki družni nasprotja — novo in staro, jutro in večer v poldnevu.

Moč oblasti leži »v srednji meri splošne blaginje«, je razumel on, kakor nihče.¹³ »Vse, kar je pretirano, je neznan. Tout ce qui est exagéré est insignifiant,« je rekel Talleyrand, in bi mogel reči Bonaparte, stvaritelj zakonika. To se pravi: vse pretirano je nebožansko; božanska je samo mera.

»Da ukrepimo republiko, morajo biti zakoni osnovani na umerjenosti,« pravi takoj po 18. brumaire-u v svojem razglasu v imenu treh konzulov. »Mera je osnova pravstvenosti in prva človeška krepost. Brez nje je človek divja žival. Brez umerjenosti more obstajati stranka, ne pa ljudska vlada.«¹⁴

In potem v državnem svetu: »Vse nesreče, ki jih je preskusila v revoluciji naša lepa Francija, je treba pripisati tisti temni metafiziki, ki raziskuje tenkoumno prve vzroke stvari in hoče osnovati na njih zakonodavstvo narodov, namesto da bi pripravljala zakone spoznanju človeškega srca in naukom zgodovine.«¹⁵

»Temna metafizika« je »ideologija« revolucijskih skrajnosti; tem postavlja nasproti »božansko mero«, »mezzo termine«. Od mrtvega znanja-pozabljenja do živega »znanja-spominjanja«, od razuma do navdiha — to je pot Bonaparta — pot zakonika. Njegov namen je nedoseženi namen revolucije: »naposled utrditi in posvetiti carstvo razuma, popolni razvoj in dovršeno zmagoslavje človeških sil.«¹⁶ Ne carstvo pojmovnega, mehničnega razuma, temveč živega, organskega logosa.

»Ne glede na vse pomanjkljivosti obsega Napoleonov zakonik največjo mero naravne pravičnosti in razuma, ki so jo ljudje kedaj ostvarili v zakonih. Ko ustanavlja zakonik enakost vseh Francozov pred zakonom, odvezo zemlje, državljansko svobodo, popolni pravni učinek človeške volje, uzakonjuje v tem zmislu tudi revolucijo. V njem jo stame kipeča lava, strdi v nerazrušne oblike, postane bron in granit. — Tu je v vsem zvezanost, pravna s r e d i n a, u n m o y e n t e r m e; tu je vsaj približno ustrezno različnim stanovom in koristim. Zakonik je v svojem bistvu demokratičen, ko zavaruje vse pred vrnitvijo fevdalnih predprav, je v mnogih svojih delih meščanski zakonik, ostvarjen za tisti srednji stan, ki je začel revolucijo in jo h koncu vzel v svoje roke.«¹⁷

Pozneje, »pri samodržnem vladanju (cesarja Napoleona) so bila načela svobode skoraj popolnoma uničena; vendar pa je ostala enakost pred zakonom, nepristranost sodišč, poprava krivic, naj so jih prizadejali zasebniki ali oblastva, bolj dejavna pri njem, ki se je vojskoval s polovico sveta, kakor celo v mirnih časih pri naslednjih vladah.«¹⁸

Zakonik je vesoljen, prav kakor revolucija. Vsi evropski narodi so ga sprejeli, »ker jim je prinesel tisto dobro revolucije, ki je za večino razumljiva in občutljiva: napredek brez razrušitve, brez pojmovnih skrajnosti in rezkosti. Zakonik je zmagal in ostal, zlasti ker ni v njem nič preveč nadsvetnega in čezmernega.« Zakonik je pripravna duha rimske države k sodobni Evropi. »Napoleon je prav tako, kakor stari Rim, potem ko je izgubil oblast nad svetom, le-temu zapustil svoje zakone.«¹⁹

Posvetil sem revolucijo: prelil sem jo v naše zakone, je rekel pol leta pred smrtjo;²⁰ in potem, dva dni pred smrtjo, že v smrtnih mukah, je bledele: »Posvetil sem vsa načela (revolucije)... prelil sem jih v svoje zakone, v svoja dejanja... Niti enega ni, ki bi ga ne bil posvetil...«²¹ Kakor da se opravičuje zaradi neke strašne krivde, ki ga je trla vse življenje, — ali ne morda prav tiste, katere so ga dolžili jakobinci: storil je nekaj hujšega, kakor ubil — oskrnil je mater Revolucijo? Zakonik je tisto »krvosramno« ležišče, na katerem se je sin združil z materjo, Napoleon z Revolucijo. Toda jakobinci ne vidijo, kar je glavno: božanske skrivnosti v človeški žalostri; to, ná čemer pogine Edip — Napoleon, reši ljudi; plod krvomezja je novi eon, »zlati vek«.

»Kdor ni videl Francije pred 18. brumaire-om in pozneje, ta si niti misliti ne more, kako jo je opustošila revolucija.«²² To se pravi: ta si ne more niti misliti, kaj je naredil Bonaparte za Francijo.

¹⁴ Vandal, Avènement de B., II. 505.

¹⁵ Vandal, I. 541.

¹⁶ Pasquier, II. 47.

¹⁷ Mémor., II. 43.

¹⁸ Vandal, I. c., II. 480.

¹⁹ Rolland, 119.

²⁰ Vandal, I. c. II. 488.

²¹ Antommarchi, I. 290.

²² Ibid., II. 107.

²³ Pasquier, I. 162. Mémor., III. 6.

Edno veselje - dobra knjiga
KNJIŽNE ZBIRKE
JUGOSLOVANSKE
KNJIGARNE

Vam nudijo, kar si želite / krasno knjižnico za mal denar / kvalitetno izbiro / sodobno opremo / nizko ceno / mesečno plačevanje

Krasen prospekt v bakrotisku na 16 straneh Vam na željo pošlje takoj in **zastonj**

JUGOSLOVANSKA KNJIGARNA / LJUBLJANA

³ Pasquier, Mémoires, éd. 1908, I. 160.

⁴ J. Bertaut, 158.

⁵ Pasquier, I. 150.

⁶ Thiébauld, III. 274.

⁷ Lacour-Gayet, 114.

⁸ Ibid., 113.

⁹ Ibid., 455.

¹⁰ Ibid., 120.

¹¹ Antommarchi, I. 290.

¹² Lacour-Gayet, 119.

¹³ Fragm., 6.